

Vanhan hirren lumous

Kengäntekijä siirsi talon, aitan ja savusaunan omalle pihalle Jäniksenlinnaan, koska muuta vaihtoehtoa ei enää ollut. ”Ensimmäisillä treffeillä kerroin tulevalle vaimolleni ajatuksesta”, Jussi Paljakka sanoo.

Markus Änäs

Kuvat Pekka Karhunen

Järvenpään keskustasta lähde-
tässä Keski-Uusimaa vaihtuu nopeasti juurevaksi maaseuduksi. Kohta kyltti johdattaa paikkaan, jolla on komea nimi: Jäniksenlinna.

Edessä paljastuu aito pohjalainen puolitoistafooninkinen vallastalo ja sen pihalla puiden hämyssä pieni sorsalampi, rannalla parvella varustettu savusauna. Pihalla vieraan ottaa vastaan karvaturri partamies pitkässä tukassaan ja kirves kädessään. Hän on talon isäntä **Jussi Paljakka**.

”Metsää on tässä tontilla sen verran, että saisin lämmitettyä talon pelkästään puilla. Koivua riittää myös kenkien lestien raaka-aineiksi”, Paljakka sanoo.

Hän toteuttaa täällä Tuusulan laitamilla unelmaansa. Paljakka lähti *Finnairilta* markkinoinnin kehityspäällikön paikalta kengäntekijäksi 2000-luvun ensivuosisikymmenellä. Hän oli tuolloin ainoa, joka teki Suomessa alusta loppuun asti käsin puolentoistatuhannen euron mittatilauskengkiä.

Markkinoiden luomisen haaste oli tuoreelle

suutarille vain osa suunnitelmaa. Tarkoitus oli siirtää Keski-Uusimaalle vanha pohjalainen hirsitalo, jollaiseen Paljakka oli ihastunut ja joita oli runsaasti tarjolla.

”Olen kotoisin Keski-Uudeltamaalta ja etsin täältä sopivaa tonttia. Suuret rakennukset vaativat aika ison tilan ympärilleen ja sopiva paikka löytyi täältä. Kun vielä lapsille löytyi koulu läheltä ja palvelut ovat lyhyen matkan päässä, otimme tämän”, Paljakka kertoo omaan rauhalliseen, mistään hätkähtämättömään tyyliinsä.

Ankara uurastaja mies kuitenkin on. Vuonna 2004 alkanut useiden talojen siirtoprojekti on jo loppusuoralla. Päärakennus on likipitään valmis ja tuotanto- ja asiakaspalvelutiloja varten nouseva aitta on jo osin käytössä, osin vain sisätilojen viimeistelyä vaille.

Pihapiirissä on myös metsän hämyyn kaivetun lammen rannalla savusauna, jossa on perinteiseen tyyliin maalattia ja muuraamaton kivikiuas.

Kurikan Oppaanmäen kylästä siirretyn, vuonna 1879 rakennetun hirsitalon sydän löytyy pirtistä. Järeän tulisijan kulmassa on avotakka, jossa sopii

Maamme arvostetuimman käsintehtyjen kenkien valmistajan Jussi Paljakan työhuone löytyy puolitoistakerroksisen päätalon vintiltä vielä toistaiseksi, mutta kun ikkunasta pilkottava aitta valmistuu ateljee-tiloiksi, vintti remontoidaan perheen käyttöön.

Siirrettäessä vanhaan taloon kohdistuu uuden talon rakennusmääräykset.

tehdä vaikka varrasruokia tai loimuttaa kalaa. Leivinuuni on toki.

”Tuusulassa tuntuu myrskylällä olevan ilmajoh-tojen vuoksi aika usein sähkökatkoja, mutta ne eivät täällä haittaa. Avotakka on varaava, mikä ei ole kovin tyyppillistä tälle mallille nykyään, mutta Pohjanmaalla perinteisesti kyllä”, Paljakka kertoo.

Tulisija tuli toisesta pohjalaisesta talosta siirrettynä peruskiviään myöten, kuten talon jokai-sesta huoneesta löytyvät muutkin kaakeliuunit.

”Harrastuneisuutta pitää olla. Taloa ei kan-nata siirtää vain sen takia, että haluaa siirtää talon – toimeen kannattaa käydä vasta sitten, kun on pakko siirtää talo. Kun on niin kova motivaatio, että se ajaa eteenpäin.”

Paljakka on tehnyt putki- ja sähkötöitä lukuun ottamatta kaiken isän ja vaimon kanssa.

”Jo ensimmäisillä treffeillä tulevan vaimoni kanssa kerroin halustani siirtää talo, eikä **Eeva** sitä hätkähtänyt, vaikka hän ei ollut aiemmin mitään rakentanut. Tärkeintä mielestäni tällaisissa projekteissa on osallistuminen: molempien pitää olla rakennuksella mukana, muuten ei tule mitään.”

Useita taloja pitkin Suomea etsinyt pariskunta löysi omansa Kurikasta.

”Talo oli ollut asumattomana ainakin kymmenen vuotta ja kohtuullisen heikossa kunnossa, mutta meitä viehätti sen alkuperäisyys.”

Katosta oli vuotanut vettä, mutta muuten talo vaikutti juuri oikealta.

”Työ alkoi vanhan purkamisella. Kovaa hommaa, jota teimme vielä tuolloin hieman väärin. Luulimme, että tulisi parempaa jälkeä, jos purkaisimme hirret käsin: jatkossa ymmärsimme, että koneen tukkikynsillä työ on paitsi nopeampaa myös siistimpää. Saimme kuitenkin myös sisälaudoitukset, niin katosta, seinistä kuin lattias-takin irti pääosin ehjinä, vaikka tyyppillistä oli, että joko ei ollut käytetty nauloja ollenkaan tai sitten kuuden tuuman vahvuudelta.”

Vajaan vuoden kestäneessä, lomat ja viikonloput vieneessä purku-urakassa pariskunta oli erityisen

tarkkana ikkunoiden ja koristelautojen kanssa.

”Hirsiä voi aina veistää uusia, mutta alkuperäisiä ikkunoita ja ovia ei saa mistään. Kunnostimme käsin jokaisen puhalletusta lasista valmistetun ikkunan ja saimme vielä museoviraston puollon, että ne on säilytettävä. Näin kunnan rakennusviranomaiset sallivat siltä osin poikkeamisen energiasäädöksistä.”

Paljakka kertoo, että vanhan talon siirtäjä ko-kee kaikkein suurimman haasteen juuri tässä koh-taa. Toisin kuin vanhaa taloa paikan päällä saneerattaessa, siirrettäessä siihen kohdistetaan uuden talon rakennusmääräykset. Erityisen ongelmalista on yleinen suomalainen kipuilu ilmastoinnin kohdalla, kun perinteisiä, hyväksi havaittuja painovoimaisia ilmanvaihtomenetelmiä ei enää tunnusteta toimiviksi.

”Kunnilla on kuitenkin hyvin suuret mahdol-lisuudet soveltaa pykälää, eli kannattaa vaalia hy-viä välejä viranomaisten suuntaan”, Paljakka nau-rahtaa.

Kuistit olivat ainoat, jotka Paljakan piti raken-taa uusiksi, sillä ne olivat lautarakenteisina la-honneet.

”Sattumus oli toisaalta onnekas, sillä sinne pystyimme sijoittamaan kaiken vettä tarvitsevan, kuten kylpyhuoneet.”

Paljakan siirtourakka sai yllättävän tuen Opaanmäessä, kun eräänä ensimmäistä päivästä sisään marssi mies ja kertoi, että hänen isänsä oli syntynyt juuri tässä talossa.

”Hän osoittautui naapuriksi, jonka lapsena te-kemiä piirustuksia löysimme vintiltä. Hän oli yl-lättäen iloinen, että talo siirretään, sillä silloin sen elämä jatkuisi. Talo oli päätyntä erään maan-viljelijän omistukseen, joka oli kiinnostunut vain tilan pelloista. Yhtään negatiivista kommenttia ei kyläläisiltä tullut, päinvastoin he kävivät kovasti kertomassa muistojaan talosta. Täällä oli pidetty pyhäkouluja sekä paljon häitä.”

Ulkolaudoitus on tehty vanhan mallin mukaan erilevyisiksi sahatuista laudoista, samoin desiäkään maalia Paljakat eivät taloonsa ostaneet, vaan

Tontille pienen lammen rannalle siirretty vanha mallasaitta sai uuden elämän savusaunana, jonka kasaamiseen Paljakat eivät käyttäneet yhtään naulaa.

↑ Vanhaa hirsitaloa siirrettäessä tärkeintä on merkitsemis- ja dokumentaatiotyö. "Uudelleen pystytys ei muuten onnistu mitenkään", Jussi Paljakka sanoo – merkinnät voi jättää näkyviin talon alkuperän kunnioittamiseksi.

→ Kuistit ovat yleensä rakennettu hirsirungosta erilliseksi laudasta, jolloin ne menevät nopeammin huonoon kuntoon, ja niin nytkin. Paljakat rakensivat kuistin kokonaan uudestaan, sijoittivat sinne talon kaikki vesipisteet ja korjasivat muutaman suunnitteluvirheen.

Tuvan sydän löytyy järeästä uunikompleksista, joka on peruskiviään myöten siirretty toisesta pohjalaisesta talosta. Isännän nojatuolit puolestaan ovat uusiotuotantoa. "Kovat puusohvat löytyvät, mutta ei niistä televisiota rennosti katsota", Jussi Paljakka kertoo.

Paljakoiden talon suuressa salissa on yksi ikkuna normaalia enemmän raitille päin – kilvoittelusystä, Jussi Paljakka epäilee. Siksi se on saanut toimia Pohjanmaalla kylän juhlien ja koulujen pitopaikkana, mutta myös Paljakoiden häiden näyttämönä.

Hyväksi havaittuja painovoimaisia ilmanvaihtomenetelmiä ei enää tunnusteta toimiviksi.

he tekivät itse perinteisiä muna- ja öljymaaleja. Nyt Tuusulassa arvokas talo uhoaa uutta voimaa, mutta myös historiaa.

"Talon mukana ei tullut kovin paljoa huonekaluja, mutta joitain kyllä, sellaisia jotka oli rakennettu sisälle siten, että talo piti ensin purkaa ympäriltä että ne saatiin liikkumaan", Paljakka kertoo rauhalliseen tyyliinsä.

"Kun olin selvittänyt purettavaksi tarkoitettuja taloja pitkin Pohjanmaata, soitin nyt niihin ja kerroin, että ei ole enää valitettavasti mahdollista ostaa rakennusta, mutta olisin kiinnostunut huonekaluista. Sitä kautta saimme taloon oikeanlaisen sisustuksen. Joitain isoja kaappeja ostimme myös suoraan antiikinvälittäjiltä siinä vaiheessa, kun niitä ei ollut vielä 'entisoity' pilalle, eli niissä oli vielä alkuperäiset maalaukset."

Eriskummallinen sattumus toi talouteen keittiökaapin Paljakan suvun kotikylästä.

"Löysin kaapin eräänä iltana nettikaupasta, ostin sen ja menin hakemaan Vantaalta. Sieltä

kuulin, että kaappi on Paljakka-nimisestä kylästä ajalta, jolloin siellä oli vain kaksi taloa. Niistä toinen oli meidän sukumme. On siis 50 prosentin mahdollisuus, että se palasi nyt oikealle omistajalle."

Siirtourakka on antanut Paljakalle paljon opia.

"Lähes kaikki on tehtävä itse, sillä muuten urakasta tulee mielettömän kallis – jo purkaminen ja huolellinen dokumentointi ovat erittäin aikaa vieviä, eikä tuntipalkkaa kannata laskea."

Nyt kahdeksan ikkunaa raitille antavassa suuressa talossa eletään normaalia lapsiperheen elämää.

Päärakennuksen pystytys kesti noin vuoden, tavoitteena olivat häät.

"Kaksi vuotta siihen oli aikaa, mutta ehdimme saimme aikaiseksi kulissit, eli pinnat jollain lailla valmiiksi. Enemmän ja vähemmän keskenraeisessa on asuttu, mutta nyt alkaa olla valmista."

Suutarin verstaas

Kenkientekijän ammatin kannalta pihapiirin olennaisin on Orimattilasta siirretty aitta, joka löysi tontille tiensä viimeisenä. Nyt valmiina on runko sekä yksi tuotantotila. Asiakaspalvelutilat sekä koulutusikäyttöön suunniteltu kokoushuone ovat vielä pintoja vailla.

"Suvussamme on tehty kenkiä aina vuodesta 1850. Isäni ei tosin enää tehnyt niitä elääkseen", **Jussi Paljakka** kertoo.

"Vanhimmat työkaluni ovat isoisoisäni peruja, kuten pummi. Osan olen tehnyt itse, esimerkiksi taotut pinkomispihdit."

Paljakka on kerännyt omistukseensa myös kaikki löytämänsä työkoneet, jotka alas ajettu suomalainen kenkäteollisuus on hylännyt. Osa odottaa vielä käyttöönottoa, mutta osa koneista on rassattu palve-

lemaan toimintaa jo nyt. Komein on jo valmiiseen tuotantotilaan sijoitettu, 1800-luvun lopulla valmistunut valurautainen ja liki täysautomaattinen kenkälestisorvi, ilmeisesti lajissaan Suomen vanhin.

"Tämä on ollut Karkussa Rakentaja-leskitehtaan käytössä. Löysin sen ruostuneena erään maatilalta pihalta. Ostin, rassasin ruosteen pois ja modernisoitin erillisellä sähkömoottorilla. Periaatteeni on, että jos vaan tilaa löytyy, kaiken kenkien tekemiseen liittyvän korjaan talteen."

Paljakan kenkäliiketoiminta on kasvanut koko ajan. Yhdet kengät maksavat ensimmäiseltä parilta noin 1 600 euroa, lisätalaukset noin 850.

"Miehillä korkealuokkainen mittatilaus-

puku on jo tuttu juttu: käsityöhön, laatuun ja omien mittojen mukaan tekemiseen halutaan sijoittaa, sillä kansainvälistyneessä työelämässä edustava ulkomuoto on myös suomalaisille johtajille yhä tärkeämpää", Paljakka näkee.

Suurin osa Paljakan tekemistä pukukengistä on oxfordveja, mikä sopii mallina asiakaskunnan profiiliin: Jäniksenlinnaan hirsitalolle sovitettavaan saapuvat Suomen merkittävimmät liike-elämän ja politiikan johtajat.

"Asiakkainani on paljon myös liikejuristeja. Eräs työnsä vuoksi usein esiintyvä ker toi, että molemmilla meillä kapasiteetti tulee pääkopan sisältä, mutta jos työkaluina minulla on naskalit ja veitset, hänellä ne ovat vaatteet."